

MUMTOZ ADABIYOT NAMUNALARINI O‘QITISHDA ZAMONAVIY YONDASHUVLAR

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20074035>

Ixtiyorjonova Gulafshon Bunyodjonovna

*Farg‘ona davlat universiteti filologiya
fakulteti tojik tili yo‘nalishi 3-bosqich talabasi*

ixtiyorjonovag@gmail.com

Annotatsiya: *Ushbu maqolada mumtoz adabiyot namunalarini o‘qitishda zamonaviy yondashuvlarning ahamiyati va metodik asoslari tahlil qilinadi. Mumtoz asarlarning mazmuniy va badiiy xususiyatlarini o‘quvchilarga yetkazishda samarali usullar, ularning badiiy tafakkurini rivojlantirish hamda mustaqil fikrlash ko‘nikmalarini shakllantirish masalalari yoritilgan. Shuningdek, ta‘lim jarayonida zamonaviy vositalardan foydalanishning samaradorligi ilmiy jihatdan asoslab beriladi.*

Kalit so‘zlar: *mumtoz adabiyot, o‘qitish metodikasi, zamonaviy yondashuv, badiiy tafakkur, adabiy tahlil, pedagogik jarayon, o‘quvchi, ta‘lim samaradorligi*

Mamlakatimizda aholining ayniqsa kelajak vorislari bo‘lgan yosh avlodning jismoniy tarbiya va ommaviy sport bilan muntazam shug‘ullanishi uchun amalga oshirilayotgan ishlar shart-sharoitlar bugungi kunda yaratilganligi taqsiqga sazovordir. Qolaversa bu borada davlatimiz rahbarining etibor qaratganligi soxani yuqori darajada rivojlanishida muxim omil bo‘lib xizmat qiladi. Jumladan Prezidentimizning jismoniy tarbiya va sport soxasida axoli sog‘lig‘ini mustaxkamlashga ko‘maklashishdagi aniq dasturlarni amaliyotga joriy etish, yoshlarni sportga keng jalb etish va ular orasidan iqtidorli sportchilarni saralab olish, sport turlari bo‘yicha yuqori natijalarni taminlaydigan maxoratli sportchilar bilan milliy terma jamoalarni shakllantirish va murabbiylar uchun

qo‘shimcha shartsharoitlar yaratish zaruriyati mavjud. Yuqoridagi fikrlardan shunday xulosa kelib chiqadiki, murabbiylik masulyatini o‘z yelkasiga olayotgan, endi ish boshlagan murabbiylar faolyati samarasini oshirishda dolzarf masala bo‘lib kelmoqda.

Mumtoz adabiyot o‘zbek xalqining boy ma‘naviy merosi sifatida alohida ahamiyat kasb etadi. Unda xalqning tarixiy tafakkuri, estetik qarashlari, axloqiy qadriyatlar va badiiy didi mujassam bo‘lib, bugungi avlodni ma‘naviy jihatdan kamol toptirishda muhim manba hisoblanadi. Shu bois mumtoz adabiyot namunalarini ta‘lim jarayonida o‘qitish nafaqat bilim berish, balki o‘quvchilarning ma‘naviy dunyosini boyitish, ularda milliy qadriyatlarga

hurmat tuygʻusini shakllantirishga xizmat qiladi. Biroq zamonaviy taʼlim sharoitida mumtoz asarlarni oʻqitish jarayoni oʻziga xos yondashuvni talab etadi. Til va uslubning murakkabligi, tarixiy voqelik va obrazlarning oʻziga xosligi oʻquvchilar uchun maʼlum qiyinchiliklar tugʻdirishi mumkin. Shu sababli mumtoz adabiyot namunalarini oʻqitishda zamonaviy pedagogik yondashuvlar, yangi metod va vositalardan foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi.

Bugungi kunda taʼlim jarayonida oʻquvchini faol subyekt sifatida shakllantirish, uning mustaqil fikrlash, tahlil qilish va xulosa chiqarish koʻnikmalarini rivojlantirish ustuvor vazifa sifatida qaralmoqda. Mumtoz adabiyot namunalarini oʻrganishda ham aynan shu jihatlarga eʼtibor qaratish zarur. Zamonaviy yondashuvlar orqali oʻquvchilarda nafaqat matnni tushunish, balki uning badiiy va gʻoyaviy mazmunini chuqur anglash, asardagi falsafiy qarashlarni idrok etish imkoniyati kengayadi.

Ushbu maqolada mumtoz adabiyot namunalarini oʻqitishda qoʻllanilayotgan zamonaviy yondashuvlar, ularning ahamiyati va taʼlim samaradorligiga taʼsiri ilmiy jihatdan tahlil qilinadi.

Mumtoz adabiyot namunalarini oʻqitish jarayoni oʻziga xos metodik yondashuvni talab etadi. Bu asarlarning til jihatdan murakkabligi, undagi ramziy maʼno va falsafiy qarashlarning chuqurligi ularni oddiy tarzda oʻrganishni qiyinlashtiradi. Shu sababli oʻqitish jarayonida zamonaviy yondashuvlardan

foydalanish oʻquvchilarning asarni toʻliq va ongli ravishda anglashiga xizmat qiladi. Avvalo, mumtoz asarlarni oʻrganishda ularning tarixiy-madaniy kontekstini tushuntirish muhim ahamiyatga ega. Asar yaratilgan davr, muallif yashagan muhit, ijtimoiy sharoit va adabiy anʼanalar haqida maʼlumot berish oʻquvchilarga matnni chuqurroq idrok etish imkonini yaratadi. Bu orqali oʻquvchi asardagi voqealar, obrazlar va gʻoyalarni toʻgʻri talqin qila boshlaydi.

Mumtoz adabiyot tilining oʻziga xosligi ham alohida eʼtiborni talab qiladi. Arxaik soʻzlar, eski uslubiy birliklar va tasavvufiy terminlarning izohlanishi oʻquvchilarning matnni tushunish jarayonini yengillashtiradi. Shu maqsadda izohli oʻqish, lugʻat bilan ishlash, matnni zamonaviy tilga qisman moslashtirib tushuntirish kabi usullar samarali hisoblanadi. Bu jarayon oʻquvchilarning lugʻat boyligini oshirish bilan birga, ularning badiiy tafakkurini ham rivojlantiradi. Zamonaviy yondashuvlar asosida mumtoz asarlarni oʻqitishda matn ustida ishlashning tahliliy usullariga alohida eʼtibor qaratiladi. Oʻquvchilar asar gʻoyasini aniqlash, obrazlarni tahlil qilish, badiiy vositalarni anglash va muallif pozitsiyasini tushunishga yoʻnaltiriladi. Bunday yondashuv oʻquvchilarning mustaqil fikrlash koʻnikmalarini shakllantirib, ularni faqat tayyor bilimni qabul qiluvchi emas, balki faol tahlil qiluvchi shaxs sifatida rivojlantiradi.

Mumtoz adabiyot namunalarini oʻqitishda zamonaviy axborot

texnologiyalaridan foydalanish ham muhim ahamiyatga ega. Elektron darsliklar, audiomatnlar, videomateriallar va taqdimotlar yordamida murakkab matnlarni yanada tushunarli va qiziqarli tarzda yetkazish mumkin. Bu vositalar o'quvchilarning diqqatini jalb etib, ularning o'qishga bo'lgan qiziqishini oshiradi. Bundan tashqari, mumtoz adabiyot namunalarini zamonaviy hayot bilan bog'lash ham muhim metodik yo'nalish hisoblanadi. Asarlarda ilgari surilgan g'oyalar, axloqiy qarashlar va insoniy fazilatlarni bugungi kun bilan taqqoslash orqali o'quvchilarda hayotiy xulosalar chiqarish ko'nikmasi shakllanadi. Bu esa adabiyotning tarbiyaviy ahamiyatini yanada kuchaytiradi. Mumtoz adabiyot namunalarini o'qitishda zamonaviy yondashuvlardan foydalanish o'quvchilarning bilim darajasini oshirish bilan birga, ularning badiiy-estetik didini rivojlantirishga, milliy qadriyatlarga hurmat ruhida tarbiyalashga ham xizmat qiladi.

Mumtoz adabiyot namunalarini o'qitishda o'quvchilarning individual xususiyatlarini hisobga olish ham muhim metodik talab hisoblanadi. Har bir o'quvchining qabul qilish darajasi, qiziqishi va tayyorgarlik darajasi turlicha bo'lganligi sababli, ta'lim jarayonini moslashtirilgan holda tashkil etish zarur. Bu orqali murakkab matnlarni tushunishda qiynalayotgan o'quvchilarga qo'shimcha tushuntirishlar berish, yuqori darajadagi o'quvchilarga esa chuqurroq

tahliliy topshiriqlar berish mumkin bo'ladi. Mumtoz adabiyot namunalarini o'rganishda integrativ yondashuvdan foydalanish samarali natija beradi. Ya'ni adabiyot fanini tarix, falsafa, madaniyatshunoslik kabi fanlar bilan bog'lash orqali o'quvchilarda keng qamrovli bilimlar shakllantiriladi. Masalan, muayyan asarni o'rganishda o'sha davr tarixiy voqealari, falsafiy qarashlari va madaniy muhitini birgalikda tahlil qilish o'quvchilarning bilimini yanada mustahkamlaydi. Mumtoz adabiyot namunalarini o'qitishda taqqoslash usulidan foydalanish ham muhim ahamiyatga ega. O'quvchilar bir muallif asarini boshqa ijodkorlar asarlari bilan solishtirish orqali umumiy va farqli jihatlarni aniqlaydi. Bu esa ularning tahliliy fikrlashini rivojlantirib, adabiy jarayonni yaxlit holda anglashiga yordam beradi.

Mumtoz asarlarda ko'p uchraydigan ramziy obrazlar va badiiy vositalarni tushuntirish ham alohida e'tibor talab qiladi. Timsol va ramzlarning mazmunini ochib berish orqali o'quvchilar asarning chuqur qatlamlarini anglash imkoniga ega bo'ladi. Bu jarayonda izchil tahlil, misollar asosida tushuntirish va matn bilan bevosita ishlash muhim ahamiyat kasb etadi.

Yana bir muhim jihat — o'quvchilarda mustaqil mutolaa ko'nikmasini shakllantirishdir. Dars jarayonida berilgan bilimlar bilan cheklanib qolmasdan, o'quvchilarni qo'shimcha asarlar o'qishga yo'naltirish, ularning kitobxonlik madaniyatini

rivojlantirish zarur. Bu esa mumtoz adabiyotga nisbatan barqaror qiziqish hosil qiladi va ularni mustaqil ravishda bilim izlashga undaydi.

Shu bilan birga, baholash jarayonini ham zamonaviy talablarga mos ravishda tashkil etish lozim. Faqatgina nazariy bilimni tekshirish emas, balki o'quvchining tahlil qilish, fikr bildirish va xulosa chiqarish ko'nikmalarini ham baholash muhimdir. Bu esa o'quvchilarning ijodiy va tanqidiy fikrlashini rivojlantirishga xizmat qiladi..

Xulosa qilib aytganda, mumtoz adabiyot namunalarini o'qitish jarayoni zamonaviy ta'lim talablari asosida yangicha yondashuvni talab etadi. Mumtoz asarlarning mazmunan chuqurligi, badiiy murakkabligi va falsafiy yo'nalishi ularni o'qitishda puxta metodik yondashuvni zarur etadi. Shu bois ta'lim jarayonida o'quvchilarning yosh xususiyatlari, bilim darajasi va

individual qiziqishlarini hisobga olgan holda ishlash muhim ahamiyat kasb etadi. Mumtoz adabiyotlarni samarali o'qitish natijasida o'quvchilarda nafaqat badiiy asarni tushunish ko'nikmalari, balki mustaqil fikrlash, tahlil qilish, xulosa chiqarish kabi muhim kompetensiyalar shakllanadi. Shu bilan birga, ular milliy qadriyatlarga hurmat ruhida tarbiyalanadi, ma'naviy dunyosi boyiydi va estetik didi rivojlanadi. Shuningdek, zamonaviy vositalar va yondashuvlardan foydalanish mumtoz adabiyotga bo'lgan qiziqishni oshirib, uni o'quvchilar uchun yanada tushunarli va qiziqarli qiladi. Bu esa adabiyot ta'limining samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Mumtoz adabiyot namunalarini zamonaviy yondashuvlar asosida o'qitish o'quvchilarning intellektual va ma'naviy rivojlanishida muhim o'rin tutadi hamda ularning barkamol shaxs sifatida shakllanishiga zamin yaratadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. To'xliyev B.. Adabiyot o'qitish metodikasi. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2010.
2. Quronov M.. Umumiy pedagogika. – Toshkent: Fan, 2012.
3. Azizxo'jayeva N. N.. Pedagogik texnologiya va pedagogik mahorat. – Toshkent: TDPU, 2014.
4. Mahmudov M.. Ta'lim samaradorligini oshirish yo'llari. – Toshkent: Fan, 2008.
5. Zunnunov A.. Pedagogika nazariyasi. – Toshkent: Aloqachi, 2006.
6. Ishmuhammedov R.. Ta'limda innovatsion texnologiyalar. – Toshkent: Fan, 2016.